

ȘCOALA ȘI MAREA UNIRE

GHEORGHE C. MOLDOVEANU

Das Schulwesen und die Grossvereinigung

(Zusammenfassung)*

Die Idee der nationalen Einheit der Rumänen, jenseits ihrer gelegentlichen Zugehörigkeit zu verschiedenen Staaten, ist alt, aber erst im 19. Jahrhundert begann dieser Prozess eine konkrete Form zu gewinnen, als sich Moldau und Wallachei vereinigten. Diese Idee hatten auch die Rumänen aus der Habsburgermonarchie. Sie träumten von einer Vereinigung aller Rumänen innerhalb eines einzigen Staates, an dem danach auch Moldau und Wallachei angegliedert werden sollten, um das Grossrumänien zu bilden. Die alte Idee der Zeitschrift „Dacia literară“, und zwar, dass man durch kulturelle Vereinigung die Grundlage einer territorialen legen konnte, gewann mehr und mehr Geltung. Folglich verstärkten sich die Zusammenarbeit der Rumänen an rumänischen Publikationen und die kulturellen Austausch zwischen den Rumänen. Im Jahre 1912 gründeten die Lehrer und die Schüler des „Unirea“-Lyzeums in Focșani eine Zeitschrift mit dem Namen „Revista noastră“ [Unsere Zeitschrift]. Unter den ständigen Spalten befand sich eine mit dem Titel *De la frați* [Von den Brüdern], in der man Texte über die Rumänen aus Siebenbürgen, der Bukowina und sogar aus dem Süden der Donau veröffentlichte. In einer von den Nummern vom Jahre 1913 konnte man einen Brief lesen, den Professor Orest Tarangul aus Suczawa an Dimitrie Papadopol (Lehrer am „Unirea“-Lyzeum und Präsident der Literarischen Gesellschaft der Schüler) geschickt hat. Der Brief teilte die Probleme der Rumänen aus Suczawa und deren Bestrebungen mit, „etwas vom Verlorenem wieder zu gewinnen“ und ermutigte die jungen Leute, Förderer des Nationalhauses in Suczawa zu werden, dessen wichtige Beschäftigung war, das rumänische Element in Suczawa zu verstärken. Der Brief bat auch um eine finanzielle Hilfe, um ein Album mit 25 Bilder der schönsten Denkmäler in Suczawa zu kaufen.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: nationale Vereinigung, kulturelle Einheit, Schule, Grossvereinigung.

Ideea unității naționale a românilor, dincolo de apartenența lor întâmplătoare la diverse state, este veche, dar abia în secolul al XIX-lea procesul acesta a început să capete contur prin unirea Moldovei cu Valahia (Țara Românească). Această idee era prezentă și la românii din Imperiul Habsburgic, care visau la o unire a

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

românilor din imperiu într-o singură țară, acestei țări urmând ca ulterior să i se alipească și principatele Moldova și Valahia, pentru a forma România Mare. Aici apare pentru prima dată conceptul și cuvântul România Mare¹. Această țară urma să fie una dintre țările Imperiului Habsburgic, pluriethnic, multicultural. Curtea de la Viena chiar agreea ideea, deloc pe placul Imperiului Otoman sau al Imperiului Țarist², iar rezultatul a fost că, după înăbușirea Revoluției de la 1848 din Austria, cu ajutorul armatelor țariste, ideea României Mari, așa cum fusese văzută de românii bucovineni și transilvăneni, nu mai putea fi realizată. Ea avea să apară, însă, cu diferite ocazii și în diferite documente la românii din Principatele Unite.

Dincolo de sintagma România Mare, ideea unității naționale a românilor se impusese definitiv în conștiința lor, granițele interstatale devenind astfel un atentat împotriva acestei unități spirituale. Vechea idee a publicației „Dacia literară”, că prin unire culturală se pot pune bazele unirii românilor într-un singur stat, căpăta contururi noi³. De aici, intensificarea colaborării românilor la publicații românești importante din toate provinciile și schimburile culturale dintre români. Numai în aceste condiții putea realiza Aron Pumnul, primul profesor de literatura română de la Obergymnasium din Cernăuți, *Lepturariul românesc*, „cea mai cuprinzătoare antologie de texte literare românești de până la acea vreme în cultura românească, cuprinzând texte populare sau culte din toate provinciile locuite de români, punând o piatră de temelie la realizarea, în plan cultural, a ideii de România Mare”⁴, și numai în aceste condiții a fost posibilă hotărârea Consiliului de Miniștri al Principatelor Unite, prin care fiecare literator și fiecare librar român era îndemnat să trimită câte un exemplar din cărțile tipărite gimnaziilor românești din Transilvania și Bucovina. Biblioteca gimnaziului din Cernăuți înregistra, la puțină vreme după înființare, peste 1 000 de titluri de cărți și diverse publicații, cele mai multe fiind donații ale elevilor și ale unor mari personalități ale timpului. Chiar în anul înființării acestei biblioteci (1857), V. Alecsandri îi scria prietenului său, Al. Hurmuzachi, că donase întreaga colecție a lucrărilor sale publicate. În *Cunsemnăciunariul venitului, cheltuielilor și al avutului Bibliotecii învățăceilor*

¹ Ministrul Belgiei la Viena, Van der Steen, transmitea Ministerului de Externe al Belgiei că românii din Transilvania erau cu ochii spre București, sperând să li se îndeplinească visul legendei referitoare la *Romania Magna*.

² O notă a ministrului de Externe al Rusiei, din iulie 1849, reprobă intențiile românilor de a se uni într-un stat independent daco-român.

³ În 1868, apărea, la București, *Charta Daciei Moderne*, realizată de A. Treboniu Laurian, iar în 1876 G. A. Zamfiroiu publica harta *Țările Române sau Dacia Modernă*, în care erau cuprinse, pe lângă Moldova și Muntenia, o parte a Basarabiei, Transilvania până spre Ungvar (azi Ujgorod, oraș din vestul Ucrainei) și Bucovina. Dacia Modernă este unul dintre numele prin care se încerca crearea imaginii unui stat al tuturor românilor, alături de Dacia Mare, Dacia Română, Dacia Viitoare, Regatul Dacilor, Regatul Daciei etc.

⁴ Gheorghe Moldoveanu, *Aron Pumnul, contribuții la dezvoltarea limbii și a culturii românești din Bucovina*, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 19.

români gimnaziali cernăuțeni erau înregistrate opere ale celor mai mulți scriitori ai vremii⁵, și nu numai români.

În anul 1869, Alexandru Roman, profesorul primei Catedre de limba și literatura română de la Universitatea din Budapesta, primea de la Mihail Kogălniceanu 30 de exemplare din toate cărțile și legile tipărite în Principatele Unite ale României pentru a le difuza în Transilvania.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ideea unirii românilor într-o Românie Mare, rezultată din întregirea Regatului României, prin alipirea teritoriilor din afara granițelor locuite de români, era promovată de toți românii, indiferent de statul în care locuiau⁶. Cauza unirii românilor devenise o preocupare foarte susținută în școli, urmărindu-se formarea tinerilor pentru îndeplinirea ei.

În anul 1912, profesorii și elevii Liceului „Unirea” din Focșani⁷ puneau bazele unei publicații pe care au numit-o „Revista noastră”. Când liceul se numește „Unirea”, numele revistei, „Revista noastră”, invită la descifrarea lui cu atenție. Cu siguranță, revista era purtătoarea de cuvânt a celor din liceu, profesori și elevi, dar chiar din același an ajungea să aibă colaboratori din cele mai întinse teritorii românești, astfel încât devenea revista generației, cu aspirațiile sale⁸. Una dintre rubricile aproape permanente ale revistei era *De la frați*, în care se publicau texte despre românii din Transilvania, Bucovina și chiar din sudul Dunării⁹, prin revistă

⁵ Printre aceste nume: Gh. Asachi, C. Negruzzi, Al. Odobescu, D. Bolintineanu, D. Gusti, A. Șaguna, G. Barițiu ș.a.

⁶ Chiar dacă legăturile cu Basarabia erau îngreunate din cauza măsurilor extreme luate de Rusia, conștiința apartenenței teritoriului la Moldova era încă vie. Când, la 1856, Rusia a fost obligată, prin Tratatul de Pace de la Paris, să cedeze Moldovei sudul Basarabiei, cu județele Bolgrad, Cahul, Ismail, Vasile Alecsandri publica poezia *Drum bun*, adresată soldaților români ce urmau să treacă Prutul pentru a lua în stăpânire acel teritoriu: „Drum bun, drum bun, toba bate,/ Drum bun, bravi români./ Cu sacul pe spate./ Cu armele-n mâni!// Hai cu Domnul Sfântul,/ Haideți peste Prut./ Să luăm pământul/ Care l-am avut”. Pe baza acestui text, Ștefan Nosevici va crea marșul cu care ostașii români vor merge pe frontul Războiului de Independență și al celui de Întregire a Neamului. Probabil din aceleași motive care elimină din mai toate antologiile lui Alecsandri poezia *Pohod na Sibir*, ultimele patru versuri citate mai sus lipsesc din textul aflat azi în circulație. A se vedea și Constantin Stere, *Opere. În preajma revoluției*, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2010.

⁷ E important de precizat aici că de la înființare până în 1886, liceul purta numele lui Alexandru Ioan Cuza, cel care semnase ordinul de înființare. Schimbarea numelui în „Unirea” nu se explică prin schimbarea atitudinii față de domnitor, care va rămâne pentru vrânceni o figură emblematică.

⁸ Încă din primul număr, profesorul Dimitrie Papadopol, președintele Societății literare a elevilor din liceu, adresa tineretului următoarea chemare: „Întreaga școlărie românească să ia parte, cu inima deschisă, la muncă comună împreună cu colegii lor și îi ținem deschise coloanele acestei reviste. În acest chip, va fi la îndemâna tuturor să aducă la cunoștința colegilor, de oriunde, ceea ce cred și simt, vor stabili între ei o scară a valorilor”. Și, pentru a fi mai convingător, încheia citând cuvintele lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea: „Aveți o mare datorie. Ca să puteți exista liberi, trebuie să aveți în minte un mare ideal: acela al neamului românesc”.

⁹ Era vremea când românii din sudul Dunării trăiau clipe deosebit de grele, fiind supuși unui proces infernal de deznaționalizare. Vezi Max Demeter Peyfuss, *Chestiunea aromânească. Evoluția*

elevii liceului fiind racordați la mișcarea sufletească a generației, dar și a românilor de pretutindeni.

Doriința lor de a fi la curent cu viața românilor de oriunde nu rămânea lipsită de ecouri. În unul din numerele din anul 1913, revista publica textul scrisorii trimise de către profesorul Orest de Tarangul din Suceava către Dimitrie Papadopol, profesor la Liceul „Unirea” și președintele Societății literare a elevilor. Scrisoarea făcea cunoscute problemele românilor din Suceava și eforturile pentru „a redobândi din câte au pierdut” și solicita tinerilor „să deie forme vii cuvintelor frumoase din «Revista noastră», să se facă apostoli ai unei cauze naționale atât de mărețe cum e cea a Casei Naționale din Suceava”, societate cooperativă care urmărea întărirea elementului românesc din Suceava. Ajutorul solicitat privea cumpărarea unui album care conținea 25 de imagini cu cele mai alese monumente din Suceava.

Scrisoarea însăși și modul cum a fost primit apelul din partea revistei merită să fie cunoscute în detaliu și astăzi, de aceea redăm întreg conținutul, păstrând pe cât posibil patina timpului, fără deosebiri esențiale între cea a revistei și a autorului scrisorii¹⁰.

De la frați

Mereu ne sosesc strigăte de desnădejde de la frații noștri din țările subjugate. Elementul românesc din Bucovina trece prin momente grele. Puhoiul cotropitor al străinilor se întinde tot mai mult și amenință să distrugă până și leagănul neamului moldovenesc. Ținuturile, scumpe nouă, unde răsună falnicul grai românesc sunt amenințate să fie prefăcute în țări străine.

Unul dintre conducătorii de frunte ai tineretului românesc din Bucovina, profesor la liceul românesc din Suceava, d-l dr. Orest de Tarangul, ne trimite o scrisoare pe care o punem sub ochii cititorilor noștri, pentru a putea judeca cu toții trista stare în care au ajuns frații noștri bucovineni.

Domnule coleg,

Falnica Suceavă, pământul sfințit prin vremile de strălucire ale neamului nostru și prin momentele mărețe și duioase ale trecutului nostru, astăzi este pe cale de a-și pierde cu desăvârșire caracterul românesc. Primejdia înstrăinării, care până

ei de la origini până la Pacea de la București (1913) și poziția Austro-Ungariei, București, Editura Enciclopedică, 1994.

¹⁰ Ortografia scrisorii nu trebuie să ne mire. După cum comunica „Junimea literară” din Cernăuți, într-un număr din 1908, intelectualitatea bucovineană hotărâse să respecte normele Academiei Române din 1904, chiar dacă nu era de acord cu ele, „de dragul unității culturale a românilor de pretutindeni, manifestată în grai, scrieri și năzuință”.

acuma a cerut jertfă jumătate din țara noastră¹¹ dinspre miază-noapte, bate la porțile Sucevei și amenință împreună cu orașul și județul întreg.

În vechia Suceava, s-au consolidat elementele străine; dovadă sunt „casele naționale” ale evreilor, germanilor și polonilor. Numai românul e străin în casa sa și în caz de trebuință își aranjează convenirile sale în Palatul polon. Ce ironie!

Pentru a scăpa de această situație umilitoare, pentru a spori și a întări elementul românesc din Suceava și județ, pentru a redobândi din câte am pierdut, s-a înființat, la anul 1909, Societatea cooperativă „Casa Națională” din Suceava, cu părtașii a 100 (una sută) coroane.

Cu prețul de 70 000 cor., a cumpărat societatea un teren cu o suprafață de peste 3 000 metri patrați, loc situat în centrul orașului, la două străzi de cele mai frecventate, ca aici să se rădăce Casa Națională menită să adăpostească: 1. Societățile culturale și economice din Suceava; 2. Biblioteca populară; 3. Magazine de mărfuri; 4. Prăvălii pentru meseriașii din Suceava și județ, organizați în societăți cooperative; 5. O școală profesională.

Spre a coopera în realizarea scopurilor mărețe ale Casei Naționale din Suceava, Societatea „Școala română” a întocmit un album care cuprinde 25 [de] vederi ilustrate, reprezentând cele mai alese monumente istorice din Suceava.

Acest album, scos într-un tiraj de 25 000, este închinat întregului neam românesc și se desface în toate părțile locuite de români. Venitul din desfacere se va investa în părtașii ale Casei Naționale.

D-voastră, mult stimat domnule coleg, pătruns de cele mai curate sentimente naționale, v-ați pus ca țintă ideală să creșteți un tineret devotat cauzei naționale, străin luptelor fratricide și certelor de partid, prin cari se abuzează puterile cele mai strălucite fără niciun folos real. „Revista noastră” m-a făcut cunoscut cu idealul d-v[oastră] și sunt convins că scopul ei e de a cultiva simțământul național, religios și [de] a forma caractere ferme, luptători destoinici, patrioți buni și desinteresați.

Prin d-v[oastră], domnule coleg, mă adresez către acest tineret cu apelul să deie forme vii cuvintelor frumoase din „Revista noastră”, să se facă apostoli ai unor cauze atât de mărețe, cum e cea a Casei Naționale din Suceava, să desfacă „albumurile” ei și, eventual, să ne câștige pentru Casa Națională și părtași (à 100 cor.).

În scopul acesta îmi dau libertatea a vă trimite un exemplar al acestor albumuri. Exemplarul se vinde à 2 fr. 50. Poșta și vama achităm noi. Vă rog numai să-mi comunicați câte exemplare să vă expediez.

Sperând că apelul de față va fi binecuvântat de un succes frumos, vă asigur de deosebita mea stimă.

Prof. dr. Orest de Tarangul

¹¹ Autorul scrisorii are în vedere Țara Bucovinei, căreia pe drept cuvânt îi zice „țara noastră”, a românilor bucovineni.

Preot ort. orient. rom.
Suceava, 7/20 martie 1913.

Nădăjduim că acest apel va găsi adevăratul răsunset în multe inimi românești. Niciun bun român nu va șovăi o clipă înaintea datoriei ce are de a încuraja asemenea fapte menite să ușureze soarta fraților noștri obijduiți.

Binele obștească al neamului să ne fie întotdeauna călăuză în viață[!]

Dimitrie Papadopol,
profesor

142

REVISTA NOASTRĂ

Pentru a scăpa de această împrejurare umiltoare, pentru a spori și întări elementul românesc din Suceava și județ, pentru a redobândi din câte am pierdut, s'a înființat la anul 1909 societatea cooperativă «Casa Națională» în Suceava cu părtașii a 100 (una sută) coroane.

Cu prețul de 70.000 cor. a cumpărat societatea un teren cu o suprafață de peste 3000 metri patraji, loc situat în centrul orașului la două străzi din cele mai frecventate, ca aici să se rădăcească «Casa Națională» menită să adăpostească: 1. Societățile culturale și economice din Suceava, 2. Bibliotecă populară, 3. Magazine de mărfuri, 4. Prăvălii pentru meseriașii din Suceava și județ, organizați în societăți cooperative; 5. O școală profesională.

Spre a coopera întru realizarea scopurilor mărețe ale „Casei Naționale” din Suceava, societatea „Școala Română” a întocmit un album care cuprinde 25 vederi ilustrate, reprezentând cele mai alese monumente istorice din Suceava.

Acest album scos într'un tiraj de 25.000 este închinat întregului neam românesc și se desface în toate părțile locuite de Români. Venitul din desfacere se va investea în părtașii ale Casei Naționale.

D-Voastră, mult stimată Doamnă coleg, pătruns de cele mai curate sentimente naționale, v'ați pus ca țintă ideală să creșteți un tineret devotat cauzei naționale, străin luptelor fratricide și certelor de partid prin cari se abuzează puterile cele mai strălucite fără nici un folos real. „Revista noastră” m'a făcut cunoscut cu idealul D-v. și sunt convins, că scopul ei e de a cultiva simțământul național, religios și a forma caractere ferme, luptători destoinici, patrioți buni și desinteresăți.

Prin D-v., Doamnă coleg, mă adresez către acest tineret cu apelul să deie forme vii cuvintelor frumoase din «Revista noastră», să se facă apostoli ai unei cauze naționale atât de mărețe, cum e aceea a Casei Naționale din Suceava, să desfacă „albumurile” ei și eventual să ne câștige pentru Casa Națională și părtași (à 100 cor.)

În scopul acesta îmi dau libertatea a vă trimite un exemplar a acestor albumuri. Exemplarul se vinde à 2 fr. 50. Poșta și vama achitați noi. Vă rog numai să-mi comunicați câte exemplare să vă expediez. Sperând, că apelul de față va fi binecuvântat de un succes frumos, Vă asigur de deosebita mea stimă.

Suceava, 7/20 Martie 1913.

Prof. D-r. Drest de Torangu
preot ort. orient. rom.

Nădăjduim că acest apel va găsi adevăratul răsunset în multe inimi românești. Nici-un bun Român nu va șovăi o clipă înaintea datoriei ce are de a încuraja asemenea fapte menite să ușureze soarta fraților noștri obijduiți.

Binele obștească al neamului să ne fie întotdeauna călăuză în viață

Dimitrie Papadopol
Profesor